

Universitetsledningen
Dekanus

YTTRANDE
2016-03-11

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Remiss från Kulturdepartementet angående betänkandet *Gestaltad livsmiljö* (SOU 2015:88), ID. SLU.ua.2015.2.6-4750.

Författare:

Åsa Bensch, grundutbildningsansvarig, Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning, SLU Alnarp

Gunilla Lindholm, ämnesansvarig fysisk planering, Institutionen för stad och land,
Landskapsarkitektur, SLU Uppsala

Sammanfattning av synpunkter

- SLU ser positivt på betänkandet *Gestaltad livsmiljö*, ett dokument som kan bli ett stöd för oss, framför allt gällande forskning och utbildning inom hållbar stadsutveckling. Rapporten erbjuder mycket glädjande och ibland hisnande läsning., den lyfter att allt hänger samman i samhällsbygget som ger vår gestaltade livsmiljö och det är på tiden att just detta antas som en utmaning.
- Det är berömvärt att betänkandet diskuterar helhetssyn och behovet av samverkan på ett konkretiserande sätt. Det är också glädjande att gestaltning inte förbehålls staden i betänkandet, utan att även landsbygdens avfolkning och övergivna landskap också tas upp.
- Bredda rubriken om klimat och resurser till en rubrik som innefattar ett bredare grepp kring miljöfrågor. Frågor om biologisk mångfald och ekosystemtjänster har en avgörande inverkan på livsmiljöerna och bör ges större utrymme i texten.
- Det är mycket klokt att det i betänkandet betonas att den statliga politiken för arkitektur, form och design aktivt ska främja att det i grundutbildningarna inom arkitektur, form och design bör ingå kurser i humaniora, ekonomi och teknik eftersom samsyn inom området är viktigt för att utveckla samverkan med det omgivande samhället.

- Frågan om ansvar över utbildningsfrågorna behöver konkretiseras. SLU har redan idag utbildningar med brett holistiskt perspektiv inom detta område och här skulle SLU med ett utökat utbildningsuppdrag kunna ta en viktig roll.

Övergripande synpunkter på hela utredningen

För SLU:s del är *Gestaltad livsmiljö* ett dokument som kan bli ett stöd, framför allt gällande forskning och utbildning inom hållbar stadsutveckling, där designaspekterna och -potentialen ibland skymms av de mer lättbegripliga tekniska landvinningarna.

Genomsyrande finns i betänkandet en stark övertygelse att arkitektur, form och design är och ska vara länkade till aktuella samhällsutmaningar. Det är ”samhällsläget” som avgör inriktningen på de gestaltande handlingarna snarare än (ibland) tröga professionskulturer. Däri ligger också ett samverkande aktörsperspektiv och en stark medvetenhet om att gestaltungsfrågorna hör hemma också på en statlig politisk nivå. Det handlar om kvalitet och det handlar om resursfördelning. Rapporten erbjuder mycket glädjande och ibland hisnande läsning. Inte så att mycket är nytt i sig. Det nya är det samlade och samlande angrepps- och uttryckssättet! Allt hänger samman i samhällsbygget som ger vår gestaltade livsmiljö och det är på tiden att just detta antas som en utmaning, i samma grad som de enskilda utmaningarna. Betänkandet är ett bevis på att det går och kanske är det dess viktigaste resultat.

Om tillägg fortfarande kan göras till betänkandet, vore det önskvärt med ett avsnitt om ansvarsfrågorna, kopplat till de svåruppfyllda kraven på samverkan, dialog och deltagande.

Kapitel 2 Politiken för arkitektur, form och design sedan Framtidsformer

I handlingsprogrammet *Framtidsformer* (1998) framhölls vikten av utbildningar och att design- och arkitekturämnet i högskolan skulle utvärderas. Dåvarande Högskoleverket gjorde en 1999 en utvärdering av arkitektutbildningen med anledning av handlingsprogrammet och i deras rapport föreslås bl a att kraven för arkitektexamen i högskoleförordningens examensordning ska ändras, för att bättre spegla den förändring som arkitektrollen har genomgått. Denna förändring består enligt Högskoleverket i en ”betoning av en helhetssyn, förvaltning och förnyelse av bebyggelse och byggnader samt krav på långsiktig och ekologisk hållbarhet, kvalitet och skönhet”. Detta ligger i linje med vad som uttrycks i handlingsprogrammet, där man pekade på ett behov av vidgade perspektiv i utbildningarna, inte minst för att få en djupare förståelse av ekonomin. Det nya betänkandet *Gestaltad livsmiljö*... har berömvärt drivit denna grundsyn vidare och diskuterar helhetssynen och behovet av samverkan på ett konkretiserande sätt. Det är också glädjande att gestaltning inte förbehålls staden i betänkandet, utan att även landsbygdens avfolkning och övergivna landskap också tas upp.

Kapitel 3 Språket och begreppen

I kapitel 3, *Språket och begreppen*, diskuteras de tre begreppen arkitektur, form och design. Bl a står det att ”En byggnad eller en byggd miljö är aldrig enskilda företeelser utan verkar i ett sammanhang som formas av den omgivande platsen. Den befintliga miljön och bebyggelsen ska tas tillvara och utgöra en utgångspunkt för de tillägg som ska göras. Att behålla och utveckla befintliga miljöers kvaliteter beskrivs som lika viktiga som kreativt nyskapande och där finns också en långsiktig resurshushållning”. Även deltagarorienterad, eller *participatory design* uppmärksammas. Detta skulle kunnat ha skrivits för att beskriva landskapsarkitektutbildningen och SLU ställer sig givetvis bakom. SLU har idag många kurser och program med anknytning till hållbar utveckling och har beslutat (feb 2015) att säkerställa att alla program lyfter frågan om hållbar utveckling på ett systematiskt sätt. Vi ser *Gestaltad livsmiljö*... som ett stöd i detta arbete. I avsnittet 3.5 *Design*, beskrivs den cirkulära designprocessen, genom vilken man testat, experimenterar, visualiserar, reflekterar och modellerar för att åstadkomma inte bara det mest fördelaktiga resultatet, utan också en kunskapsutveckling och ökad förståelse av problemet (-n). För landskapsutbildningarna på SLU är detta ett vedertaget arbetssätt, som våra studenter blir alltmer förtrogna med under sina studieår. Betänkandet hjälper studenterna att hävda och förklara detta kunnande och underlättar på så sätt för gestaltande kompetenser att göra sig gällande i samhällsutvecklingen.

Kapitel 4 Perspektivet gestaltad livsmiljö och utmaningar för området

I kapitel 4 listas utmaningar för området. Dessa är genomarbetade men utmaningen om att fortsatt arbeta för en hög biologisk mångfald har en alldeles för underordnad roll. Rubriken om klimat och resurser bör breddas till en rubrik som innefattar ett bredare grepp kring miljöfrågor. Många forskare ser att minskning av den biologiska mångfalden på många sätt är ett större hot än enbart klimatfrågan. Frågor om biologisk mångfald och ekosystemtjänster bör därför ha betydligt större utrymme i texten.

Kapitel 6 Nya mål för arkitektur-, form- och designpolitiken utifrån perspektivet gestaltad livsmiljö

Gestaltad livsmiljö föreslår att den statliga politiken för arkitektur, form och design aktivt ska befrämja ”en bred och tvärsektoriell kunskapsutveckling inom utbildning samt för utövare och aktörer inom området gestaltande livsmiljö”. I arbetet för att detta nå detta övergripande mål ska, enligt utredningen, den statliga politiken för arkitektur, form och design aktivt främja att det i grundutbildningarna inom arkitektur, form och design bör ingå kurser i humaniora, ekonomi och teknik och att det på tekniska utbildningar i högre grad lyfts in kunskap om arkitektur, form och design. Detta ska underlätta förståelsen och kunskapen om andra yrkesgruppers sätt att tänka och arbeta och skapa goda förutsättningar för samverkan. Det är mycket klokt att detta betonas eftersom samsyn inom området är viktigt för att utveckla samverkan med det omgivande samhället.

Kapitel 10 Kunskap, kompetens och samverkan

Under denna står att utredningen gjort bedömningen att ”Det är av stor betydelse att studenterna inom grundutbildningarna inom arkitektur, form och design får insikt i holistiska tvärvetenskapliga perspektiv och en kunskap som ger förutsättningar att arbeta utifrån perspektivet gestaltande livsmiljö”. Eftersom detta är precis vad t ex landskapsarkitektutbildningen förmedlar, är det å ena sidan mycket bra att det skrivs i detta samlande dokument. Å andra sidan kvarstår målet i hög grad att konkretisera och aktivera, en fråga där betänkandet naturligt nog inte serverar några svar. Hur denna utbildningsinsats ska implementeras eller vem/vilka som har ansvar för att detta sker, framgår dessvärre inte. Här skulle SLU med ett utökat utbildningsuppdrag kunna ta en viktig roll. SLU har stor erfarenhet av utbildning inom ”gestaltad livsmiljö”, d v s vi utbildar i planering, gestaltning och förvaltning av framtidens uthålliga samhälle, i staden och på landet, i både kultur- och naturmiljöer.

Håkans Schroeder, Dekan
LTV-fakulteten, Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp

Marika Gullberg
Administrativ koordinator